

tant semblant, on tampoc s'hi veu clar un nom de l'ovella ni de l'abella:

RIUDABELLA. Avui rica masada, i abans granja del monestir de Poblet, situada entre Poblet i Vimboadí, prop de l'Esplugu de Francolí; de la qual donen molta història Ed. Toda (*Les Granges i deveses de Poblet*, en *Rev. del Centre de Lectura*, Reus, VIII, 1927, 30-32) i Font i Rius (C. d. p., pp. 754 i 757) (que en cita un inv. de 1822, n. 3); i per als fets actuals i la situació, veg. Iglésias-Sant. (*Guia de les Munt. de Prades*, p. 235).

Com que així mateix un riu de l'abella o d'unes abelles, no és cosa menys xocant que aquelles ovelles, ens sobta de seguida com a reveladora la forma del nom en la seva menció més antiga, i llegida pels millors cartòlegs (i ja per Toda, cf. *AlcM*). 1168: «Berengerius de Roirebella», i de nou: «frater Johannes, grangerius de Roirebella», aquests en dos docs. distints, del mateix any (*Cart. de Poblet*, ed. Pons Marquès, pp. 96 i 210). En tot cas, aquest testimoni, redactat pels monjos de Poblet i fundat en la tradició local, pesa molt més que el posterior de 1172 (i les dades recents). «Grangiam q. vocatur Rivus de Apilia», a. 1172 (Kehr, *Papsturk.*, 439); evident llatinització de la forma vulgar moderna *Riudabella*, tal com aquells *Rivus ovium* ho són de *Riudovelles*.⁴

Crec, doncs, que en uns i altres tenim una alteració d'una variant del nom del roure. És sabut que aquest, en textos antics i NLL del nostre Nordest, especialment rossellonesos i empordanesos, apareix en formes com *roire*, coincidents amb el llgd. dial. *rouire*; p. ex.: «qui fassa vaxels, bottam, --- de royre --- pach, per cascuna somada ---», a. 1311 (*RLR* XIII, 8); «les bagues de royre del cloquer», a. 1415 (*Revue Cat.* II, 269; i més en el *DECat*, s. v. *roure*); i n'han quedat testimonis en diversos NLL de l'Empordà, com *Riurós*, i de les Alberes, que exposarem en l'art. *Riuràs*.

En efecte, es devia tractar d'algun antic roure sagrat, a la manera del de *Gernika*, o dels adorats pels druides de la Gàl·lia antiga, i els països cèltics tots.

Això ens dona una solució lingüísticament inobjetable, i en l'aspecte semàntic lúcida i convincent: ROBORE VETULA 'el roure antic i venerable' > *Reurevella*⁴⁵ i tot seguit dissimilat en *Reudebella* i adaptat al trivial tipus *Riu-de-...* Per a (1), (2) i (3), anàlogament, en plural. Potser allí hi hauria uns quants roures sagrats (un bosquet, un *lucus*), cf. MATRES CAXANAS 'roure-matrones' > rossell. *Marqueixanes*. Dissim. en *reudevelles*, en el qual *reu-* queia, sota la influència de *Riu-*, i *-vella* queia sota la influència dels noms d'animals *abella*⁵ i *ovelles*.

També pot ser que en el (1), (2), (4) fos primer en singular, com ho veiem en el *Collidovella* de 1220 del (3); i en les tres formes hi hagué d'haver llatinització toponímica, designant diversos paratges adjacents. No hi fa res que en el nom de Poblet hi hagi *-b-* en lloc de la *-v-* de VETULA, car pot ser resultat en part de ultra-llatinització, com és tan corrent en els altres do-

cument en baix-llatí; i allò ha estat sempre en la zona limítrofa entre la neutralització i la distinció dels dos fonemes: sense comptar que allí la influència de l'àrab havia de tendir a esborrar-la; altrament la grafia amb *-v-* és constant en totes les dades de (1), (2) i (3) (tanmateix notem que allí hem vist en la dada de 1316 (del 2) una variant *Riudabelles* amb *a* més acostada al *Riudabella* de Poblet).

La variant inicial del nom del roure pogué ser la citada *roire*, o bé simplement la diferenciada *reure* (*DECat* VII, 496b1-19) que justament és la que les guies Iglésias-Sant. posen en la zona veïna («es passa sota un *reure* descomunal»), en el terme de Querol del Gaià (*DECat* VII, 496a16); cf. encara *Riure-verd*, en el Conflent (ib., lín. 27); i d'altres tals variants parlarem a l'art. *Riuràs* (infra).

De la supervivència d'aquestes tradicions paganes tenim força més testimonis catalans. A Sant Hilari Sacalm i a Les Guilleries observà Carreras Candi que els aplecs de la comunitat se celebraven tradicionalment sota cert roure, l'antic roure sagrat (*N. H. Hist. de St. Hilari*, p. 15). El límit occidental del Baridà (extrem de la Baixa Cerdanya) era vora el *Pinsent PINUS SANCTUS* (p. 867, 1102 etc.), l'explicació sacra del qual ha estat donada eruditament en notes de Delcor i de Ponsich (*Cabiers de Cuxà* 1979, 14-152; i Ponsich, *Top.*, 151).

Cerco Sancto en doc. de 1046 a l'alt Pallars, vall de Siarb (doc. p. p. Balari, *Orig.*, 212), on tenim una alzina santa, molt semblant al nostre roure antic. Però en el nostre l'arcaisme està encara realçat pel gènere femení que era el dels noms d'arbres en llatí clàssic: ROBORE VETULA com en MATRES CAXANAS. I aquest gènere també es troba per a *Pinsent* en la menció antiga *Pinum s<an>c<t>am* de l'a. 1314, ben explicada per Ponsich. A Ribagorça he trobat algun NL amb FAGUS, adj. fem.; i viceversa en molts NLL cat. *Font* apareix en composició amb masculins (*Font-rubi*, *Fontserè*), conservant el gènere de FONTS en llatí clàssic.

En fi, tenim encara un homònim més del nostre nom sacral en el d'un antic vilaret de prop del Ripollès o de Camprodon, a. 914: «Nos habitatores de *Robervello*», en un reconeixement, per part d'habitants de la vall de Ripoll, a favor de l'abadessa de Sant Joan o de Camprodon (Monsalv. xv, 80). Aquí, doncs, ROBORE VETULU.

¹ Va darrere Oruç i seguit de Tartera i Baltarga, tots tres, pròxims a Riu del Pendís, que és poble més important que els llogarets de Bellver. — ² Casac. n'annotava del seu inf. de Riudellots les pron. *řidabiləs* i *řidabilə*, 1920. — ³ Aquest doc., d'afrontacions d'Escornalbou, porta *Riudecanyes* i *Riudecols*, aquell una vegada (escrit *R. de cannis*) i aquest dos cops, però només és vàlid el 2n. passatge (que porta *R. de caulibus*), car en el 1r. (altre ms.) porta *R. de cannis*: *-cols* és, doncs, lapsus només dels copistes. — ⁴ Partint potser de *Rourebella* altres potser feren *Bourə* > *Boldə* i després *Peldabella* (per dissimilació i etim. pop.), car en el *Cart. de Po-*